

**Ана Радошевић, О СЦЕНСКИМ ИЗВОЂЕЊИМА
ОХРИДСКЕ ЛЕГЕНДЕ СТЕВАНА ХРИСТИЋА.**

Прилоз историографији српске балетске сцене,
Београд: Музиколошки институт САНУ, 2017.

Музиколошки институт Српске академије наука и уметности је 2017. године објавио веома занимљиву и драгоцену књигу Ане Радошевић, *О сценским извођењима Охридске легенде Стевана Христића. Прилоз историографији српске балетске сцене*. Будући да *Охридској легенди*, као првом српском целовечерњем балету, припада једно од суштинских места у историји српске музичке и балетске сцене, нимало не изненађује што популарност написа о Христићевом остварењу не јењава већ деценијама. Текст Ане Радошевић датира из осамдесетих година прошлог века, када је она, у оквиру пројекта САНУ *Савремена српска музичка сцена*, а на подстицај музиколога Мирке Павловић, започела свој научноистраживачки, али пре свега – архивски рад на балету *Охридска легенда*. Иако су музиколози своје написе о овом делу интензивно публиковали и пре осамдесетих година, очито су недостајале теоријске експликације сценских поставки Христићевог балета из пера театролога, односно балетолога.

Изузетно садржајан и информативан Предговор књиге из пера приређивача издања – нашег цењеног музиколога и писца значајних студија о српским и страним балетима Надежде Мосусове, употпуњен је веома богатом биографијом Ане Радошевић, где се читалац упознаје са њеном многоструком делатношћу на пољу балетске уметности, али и шире, о чему нам данас сведочи и ова њена студија. Ауторкин циљ био је да критички сагледа домаће сценске поставке балета *Охридска легенда* од премијере 1947. године у Народном позоришту у Београду, до 1985, као години која заокружује „југословенске“ поставке овог балета. Посебну пажњу ауторка поклања рецепцији гостовања *Легенде* у иностранству. Иако по струци балерина, балетски кореограф и редитељ, а не критичар у ужем смислу те речи, Ана Радошевић у тексту даје обиље минуциозних запажања и критичких опаски, што текст (без обзира на то што је настао осамдесетих година прошлог века) чини веома актуелним за савремене научно-уметничке кругове. Потенцијални читалац књиге наћи ће се пред мноштвом информација и концизних увида, при чему ће се сусрести са несвакидашњим критичкотеоријским приступом музичко-сценском делу.

На почетку студије, Ана Радошевић представља биографију Стевана Христића са посебним акцентом на оне податке који сведоче о такорећи перманентној привржености композитора музичкој сцени. Затим се читаоцу предочава историјат еволуције балета *Охридска леџенда*, почев од тридесетих година прошлог века, да би се потом издвојили кључни проблеми кореографа у вези са сценском поставком Христићевог дела. Иако потиче из балетског света, Ана Радошевић не запоставља критички осврт ни на саму партитуру *Охридске леџенде*, истичући утицај руских композитора балета, те необичан Христићев дар за стилизацију народних балканских мелодија. Посебну драгоценост ове књиге чини табеларни приказ са хронолошким пописом премијера, броја представа, имена кореографа, као и југословенских градова у којима су уприличена премијерна извођења балета у периоду од четрдесетих до осамдесетих година XX века, укључујући ту Београд, Загреб, Љубљану, Нови Сад, Сарајево, Марибор, Ријеку и Скопље.

У наставку, ауторка се детаљно посвећује свакој од домаћих премијера *Охридске леџенде*, уз осврт и на поједина инострана гостовања југословенског балета. Премијерна извођења *Охридске леџенде*, којих је било 23 у периоду о којем је у књизи реч (1947–1985), предмет су наредних одељака студије. Драгоценост је што почетак сваког следећег поглавља „отвара“ својеврсна „програмска књижица“ поставке. Наиме, пре увида у сваку од споменутих премијера, ауторка даје прецизне податке о свим сарадницима (режисер/редитељ, кореограф, само диригент, хоровађа, драматург, сценограф, костимограф), а потом и списак свих улога и балетских играча који их тумаче, као и кратак осврт на активности балетског ансамбла о којем је реч. Овде ће се читалац упознати са великим бројем учесника на југословенском „пројекту“ *Охридска леџенда*, као и са особеностима деловања сваког од њих, што може подстаћи и будућа, нова истраживања личности и дела неког од балетских играча или историјата балетских ансамбала.

Најобимнији је, сасвим оправдано, сегмент књиге о првој, београдској премијери *Охридске леџенде* (1947). Оно што додатно употпуњује ово поглавље у односу на остала јесте списак гостовања београдског балетског ансамбла у иностранству, али и у другим градовима некадашње Југославије. Сходно својој професији, примарном интересовању, али и у складу са централном темом књиге, ауторка се критички односи превасходно према стилу игре појединих ликова у балету, али и према балетским школама у којима су стасавали режисери *Охридске леџенде*, што је код сваког од њих условљавало различита виђења, замисли и идеје за сценску поставку балета. Посебан печат овој књизи пружа ауторкин осврт на школовање, професију, па чак и на карактерне и физичке особине појединих балетских играча који су својевремено обележили *Охридску леџенду* (поједине међу њима је ауторка и лично познавала!), а све у циљу ближег дочаравања ондашњег *Zeitgeist*-а. Упоређујући више балетских играча који тумаче исте ликове, веома промишљено и студиозно, Ана Радошевић открива свој таленат за компаративно-критички однос према различитим појавама и модним трендовима који су се смењивали и пратили поставке Христићевог балета.

Надаље, у одељку посвећеном *Охридској леџенди* у изведби београдског балетског ансамбла, читалац се сусреће са цитираним фрагментима из послератне новинске критике која је помно пратила извођења овог дела. Христићев балет је углавном наилазио на позитивне реакције како домаћих тако и иностраних критичара. Поред наводима из домаће, ауторка је посебну пажњу поклонила изводима из иностране штампе која је неизоставно истицала фолклорну шароликост *Охридске леџенде*; сабрани фрагменти критика из листова из Единбурга, Атине, Салцбурга, Визбадена, Женева, Беча и Фиренце сведоче о невероватно брижљивом и преданом архивском подухвату Ане Радошевић. Свестраност ауторке огледа се у избору критика, при чему се потрудила да укључи написе аутора различитих професија, чиме њена књига заслужује епитет изузетно релевантног и свеобухватног истраживачког погледа на *Охридску леџенду*. Важно је нагласити да је, поред критичких осврта и приказа из штампе, ауторка посезала за различитим формама архивске грађе, погодним за реконструкцију рецепције *Охридске леџенде*. Тако је списак коришћене литературе Ане Радошевић употпуњен многобројним програмима представа, извештајима, најавама, плакатима, фотографијама (поједини од њих су уврштени у књигу као прилози), те разговорима Ане Радошевић са појединим кореографима.

За београдском поставком *Охридске леџенде* хронолошки следе поглавља о поставци балета у осталим југословенским градовима. Тежећи методолошкој доследности, ауторка и наредна поглавља конципира по узору на прво. Требало би посебно истаћи да је Ана Радошевић извршила брижљиву селекцију периодике онога времена, имајући на уму да сваку поставку *Охридске леџенде* прикаже кроз најрепрезентативније гласило. Тако се, на пример, читалац са сарајевском поставком балета упознаје посредством чланака објављених у *Ослобођењу* или *Одјеку*, са загребачком поставком из критика у *Вечерњем лисћу*, са мариборском поставком преко листа *Вечер*, или посредством *Полиџике*, *Борбе* и *Трећег њрозрама* када је реч о београдској поставци Христићевог балета. Ауторка није заобишла ни негативне критике које су пратиле *Охридску леџенду*, особито почев од друге поставке у Београду (1966), када је начињена радикална ревизија, потпуним балетизирањем, односно „подизањем“ сва четири чина на прсте, те крупним драматуршким захватима.

Београд између два рата наслов је својеврсног *post scriptum*-а ове књиге, у којем ауторка на занимљив начин „сели“ читаоца из социјалистичке Југославије у Краљевину Југославију, враћа се готово педесет година уназад, указујући на извесне нејасноће у вези са генезом *Охридске леџенде*, те на међуратну праизведбу тада још увек недовршеног Христићевог балета.

Велико питање које заокупља пажњу како Ане Радошевић, тако и уметничке критике, јесте да ли сценска поставка *Охридске леџенде* треба бити традиционална или стилизована и осавремењивана. Но, будући да свако време носи своје бреме, чини се да правог одговора на ово питање уистину нема. Важно је истаћи да циљ Ане Радошевић у овој књизи није био само пуко предочавање Христићевог балета сагледаног из угла штампе оног вре-

мена. Овај текст сведочи о великом помаку од позитивистичке научне праксе, при чему ауторка путем импозантног броја анализираних критичких осврта реконструише слику о рецепцији *Охридске леџенде*, дајући властити закључак о постојању три историјске фазе овог балета.

Књига припада интердисциплинарном научном подручју, а намењена је како стручној тако и широј публици, љубитељима балета и музике, те поштоваоцима лика и дела Стевана Христића. Поред значајног доприноса музиколошкој баштини, литератури у области сценских уметности, те култури и уметности уопште, ово издање има и историјски значај, будући да је ово први опсежнији писани извор о *Охридској леџенди* из пера једне свестране балетске уметнице каква је била Ана Радошевић.

Милош М. Маринковић
Музиколошки институт САНУ
marinkovic92milos@gmail.com